

Egy macskáról szeretnék mesélni ma, egy francia macskáról, aki egy magyar szobrász tulajdona volt. (Macskáról lévén szó, nehezen tisztázható kérdés, ki volt kinek a tulajdona.) Mindenesetre tény, hogy a szobrász szedte fel őt az egyik Párizs környéki sétáján, habár nyilvánvaló, hogy a macska nézte ki magának leendő gazdáját. Addig törleszkedett a lábához, hízelgett neki panaszos nyávogással, amíg a szobrász fel nem vette a boulogne-i erdő fái alatt, egy félárnyékos ösvényen. Felvette, hazavitte, és elkeresztelte „Pajtás”-nak. Hím macska volt, nem pajtásnő; a szobrász, ha kicsit elégedettebb volt a világgal és önmagával, „Pajtikám”-nak becézte.

Mindezt, nagyjából, a szobrász özvegye beszélte el nekem évekkel később, amikor házőrzőként szállást kaptam a városszéli-erdőszéli házban, leltárt készíthettem az elárvult műteremben és a macskára is vigyáztam. A művész özvegye tengeren túli utazásra készült; előre beszerzett, gondos tápérték-válogatással, konzerv macskaeledeleket, lelkiismeretes tisztviselőként rájuk írta, mely napon melyiket bontsam fel, mintha nem tudta volna jobban, mint én, hogy e macska *nem* házi macska, napokra elkóborol, amihez joga is van, azután nem egyszer megtépve, vérző füllel, felkarmolt testtel állít haza. Öreg volt már, kicsit bűdös, mint minden kanmacska; látszólag még mindig izgatták a karcsú cicák.

A szobrász, hogy pajtása szabadon járhasson-kelhessen a házban, nem sajnált négyzeteket kifűrészelni az ajtókból. Johannes *Bobrowski* jutott mindjárt az eszembe, német költő és prózaíró, szerettem a dolgait, őt magát is rokonszenvesnek találtam; állítólag orvosi műhiba következtében kellett negyvennyolc évesen meghalnia. Ő írta (fordítom): „Mivel a macska nem tud ajtót nyitni magának, / lyukat vágtam hát néki az ajtón a küszöb felől...”

Így tett a magyar szobrász is Párizsban, nyilván, hogy ne legyen kénytelen felhagyni éppen készülő művével és lisztes kézzel lenyomni a kilincset. Olyankor sem kívánt felállni, amikor az itthoni kerti székekre emlékeztető nád foteljében ülve, elmerült munkái szemlélésében. (Az is munka.) De sokszor – mesélte az özvegy – beszélgetett is a macskával. Magyarul. Mindig csak magyarul.

Gazdája váratlan elvesztését szegény Pajtás nem tudta felfogni ésszel. Szokásától eltérően napszámra nem mozdult ki a műteremből; várta az urát. „Valahányszor *Hongrie*-ből jönnek látogatók, s megszólal egy-egy férfihang magyarul, a macska itt terem – folytatta az asszony, s könnybe lábadt a szeme. – Egyszer egy itteni, emigráns házaspár, akik nem akartak hinni nekem – mondta el más alkalommal, mosolyogva –, próbát tett vele: a férfi elkezdett magyarul beszélni. Egy idő után észrevettük, hogy Pajtás ott ül a lépcső alján.”

Elutazása előtt a művész özvegye bevitt az éléskamrába, és lelkemre kötötte, hogy úgy négy-öt naponként sóba-vízbe krumplit főzzek a macskának. Csodálkoztam, rájött a fősvénységi roham – véltem, mert miközben igazán nagylelkű volt az egyik oldalon, már tapasztaltam, hogy tud kicsinyes is lenni. Egyszer rám szóló például, hogy túl sok vizet pazarlok. „Ti pestiek mind folyó víz alatt szerettek mosogatni; már megfigyeltem” – mondta. „Hát hogyan mosogassunk? – kérdeztem. – Élvezzük, hogy van folyó víz. Az én gyerekkoromban még a kútról kellett hozni...” Civilizációtörténeti fejtegetésem nem érdekelte. „Párizsban drága a vízdíj” – zárta le a vitát.

„Üres krumplit adjak neki?” – kérdeztem tehát, s magamban már azon töprengtem, nem követtem-e el én valami könnyelműséget, ami miatt most a macska kap ki, kap kevesebbet. „*Pour varier*” – felelte, a változatoság kedvéért. De azután rámutatott egy flakon főzőolajra. „Ezzel locsolgasd meg – mondta. És, mert valamit észrevehetett a tekintetemben, hozzátette: – Szívesen fogja enni. Majd meglátod.” Mindenesetre, amíg még otthon volt, ő nem krumplit adott neki. Magyarul hívogatta, majdnem tökéletes kiejtéssel: „Pajtikám. Sere ide.” Azután a repülőgépről mindjárt küldött egy levelezőlapot, hogy reméli, jól megleszünk együtt, „Paýtach” meg én.

A macskát ritkán láttam. Alig járt haza, nyilván a szomszédok etették. Egyszer a spájzban akadtam rá, a krumplis zsákokat szagolgatta. „Jól van – mondtam neki –, ha krumplit akarsz, kaphatsz.” Gyanakodva nézett rám, mint mindig, ha megszólaltam; magyarul beszélni – gondolom – a férfi dolga volt nála, nem a nőé.

Főztem tehát egy nagy adagot, bőven megöntöztem olajjal. Csak akkor látott hozzá, amikor odébb mentem; megsimogatni pedig végképp nem hagyta magát. A műteremben ültem, a fehérre lakkozott nád kerti székben, feljegyzéseimmel bíbelődtem, amikor a macska *szólt*, hogy engedjem ki. Elismerem, kelleetlenül álltam fel és eszembe sem volt ajtót nyitni. „Ott az a nyílás – mondtam neki –, neked vágták, azon menj ki.”

Pajtás nyávogott még egyet-kettőt, azután lekushadt, elkezdett kimászni. De még visszanezített. Szemrehányás volt a tekintetében, és eszköszöm, megcsóválta a fejét.

Mire észbekaptam, mire megértettem, hogy tele hassal nehezebbre összehúzni magát, már késő volt. Soha többé nem mutatkozott, egész ottlétem alatt.